

KÖNYVISMERTETÉSEK—RECENSIONES

SZABADFALVI JÓZSEF, HERMAN OTTÓ A PARLAMENTI KÉPVISELŐ 1879–1897. (Officina musei 5.) Miskolc 1996, 435 p.

Herman Ottóról, akit sokan az utolsó magyar polihiszternak tartanak, rengeteget írtak. Szóltak a természettudósról (Allodia-toris Irma), a néprajz művelőjéről (Balassa Iván), nemzetközi bonyodalmakat is keltő őskőkori felfedezéséről (Banner János, Kemenczei Tibor), a modern természetvédelem hazai megteremtőjéről, illetőleg közéleti (Péter László, Erdődy Gábor, Szabadfalvi József, Fári Irén) és politikai (Veres László) tevékenységéről. Az utóbbi évtizedekben főleg az itt-ott megőrzött levelezését dolgozták fel, adták közre (Szabadfalvi József, Köhegyi Mihály). Monográfusai (Lambrecht Kálmán, Székely Sándor, Varga Domokos, Kósa László, Keve András, Farkas Gyula) természetesen nem kerülhették meg, hogy ne ejtsenek szót – ha röviden is – politikai szerepléséről. Ezek azonban – szinte alig akad kivétel – legtöbbször az első indulatában, hirtelen papírra vetett írásaiból vonták le általános következtetéseiket, melyet aztán az egyes szerzők sorba átvettek és továbbadtak. Mindezek persze tartalmaznak részgazságságokat, de mindenki tudta, hogy szilárd következtetéseket csak a parlamenti beszédeit rögzítő Képviselőházi Naplók tüzetes átnézése hozhat. Ezt végezte el szívós türelemmel Szabadfalvi József. A kötet legidőállóbb részét a szöveg szerint közölt beszédek jelentik. Sajnálatos módon azonban ezek egy része csónkán jelent meg, más részüket be sem került a gyűjteménybe. Ismerve a szerző alapos tudományos felkészültségét bizonyosra vehetjük, hogy minden lényeges beszédet megjelentetett, de a teljes kiadás elmaradását mégis fájjaljuk, amire nyilván a terjedelmi gondok, illetve a pénzühiány kényszerítették az összeállítót. Herman Ottó öt ülészakon át volt nemzetgyűlési képviselő 1878-tól 1897-ig (a címben feltüntetett évszám hibás), ahol jelentős munkát végzett, nagyon sokszor kért szót, sok témához szólt hozzá és meglehetősen széles körű tájékozottságot mutatott. Bennünket most elsősorban a múzeumokról vallott nézetei érdekelnek.

1880. április 19-én, sorrendben a 10. felszólalásában a Nemzeti Múzeum költségvetéséről szólt. Nyilván a kultuszminiszterhez intézett beszédében – többek között – ezeket mondta: „Ezek az intézetek, tudvalévőleg, sehol sem fizetik ki magukat, nem is várhatjuk tőlük, hogy üzletszerűleg felfogva hasznot hajtsanak; de az összeg, amely rájuk fordítatik, mindenkor a legbiztosabb fokmérője annak az érzéknek, amellyel azon emberek közművelődési tudományos dolguk iránt egyáltalában viseltetnek. Ilyen intézetek közt első sorban állnak a múzeumok...” Vázolja a Nemzeti Múzeum keletkezését, Széchényi Ferenc szerepét, dolgozóinak számát (1 könyvtáros, 1 írnok, 1 szolga, 1 fűtő), majd a fejlődés menetét követi nyomon: „Az eredetileg gróf Széchényi Ferenc által alapított könyvtárhoz egyszersmind régiségek is jutottak. Ezekből a régiségekből képződött a magyar régiség és éremtár, amely ma már körül-

belül 1 500 000 frtnyi értéket foglal magában. A régiségekhez jött azután sok ásvány is. Ezekből keletkezett a mostani ásványtani osztály. Történt azután, hogy a hivatalba jutott örök hajlamot mutattak a természet más ágai iránt is. Ily módon keletkezett a füvészeti, a zoológiai és földtani osztály... Mindezek t. Ház, nagy küzdelembe, hosszas munkába kerültek...” Áttérve a korabeli (1880-as) állapotokra a következő osztályokról ad számot: „Rendkívül gazdag könyvtár, régiség és éremtár, az állattani osztály, a földtani osztály, a füvészeti osztály, a néprajzi osztály, és azonkívül egy, a hazai művészeti termékek befogadására szánt képtár, mely egyszersmind szobrászati osztály is. Mindezek az osztályok az utolsó 10 év alatt nyerték meg az utolsó kiképzést, kivált Pulszky Ferencz valóban buzgó, hozzáértő vezetése alatt.” Jelentőségüket növeli, hogy az újonnan alakuló vidéki múzeumok ide fordulnak tanácsért, útmutatásért, tehát a Nemzeti Múzeum kisugárzása meghatározó a vidéki gyűjtemények felállításában is. Mindemellett 200 000 látogatója van évente. Két folyóiratuk nemzetközi elismerést aratott, tudományos dolgozói szép eredményekkel dicsekedhetnek, különféle külföldi társaságok tagjai, eredményeiket átvesszik. Legnagyobb baj azonban, hogy nincs véglegesen szervezve, ezen hamarosan segíteni kell. Tudományos dolgozói alacsonyán vannak megfizetve, amihez ugyan járul újabbán valamennyi rendkívüli összeg, de ez a pótlék a dologi kiadások rovására történik és ez az itnézményt működésében megakasztja. Beszéde végén határozati javaslatot nyújtott be, melyet 33 képviselőtársa (köztük Kada Elek, Széchényi Pál, Thaly Kálmán, Orbán Balázs, Degré Alajos, Jókai Mór, gr. Zichy Ágost, Baross Gábor) írt alá. Magyarán szólva az öreg Herman Ottó rájött a járható és eredményes útra: lobbizott a múzeumügy érdekében. Kézenfekvő ötletét ma is érdemes lenne követni.

Egy év múlva újra felemeli a szavát a Nemzeti Múzeum érdekében. Képviselőtársa az ör szót őrzőnek értelmezte s a 600 forintos fizetést még sokallta is.

Herman kifejtette, hogy itt nem a szürkekabátos invalidusokról van szó (teremőrökről), hanem jól képzett tudományos dolgozókról, akiknek méltón illik megjeleni: „Ebből tehát az következik: először is nem járhat meztelenül ki és be; s másodsor, hogy nem lehet minden tekintetben a legnagyobb nyomorban, holott qualificatio dolgában a tudományegyetemi tanárokkal egy vonalon áll. És be tudom bizonyítani, hogy azon reputáció, amellyel a magyar tudományosság... bír, egyenesen a múzeum alsóbbrendű tisztviselői működésének, munkálkodásának köszönhető, ugyanannyira, hogy akármelyik francia vagy angol munkát vesszük elő, azokban a múzeum tisztviselői vannak leginkább representálva”. Ahol nincs feldolgozó erő, ott a kultúrkincesek veszendőbe mennek. Nyomatékosan kéri a minisztert, hogy karolja fel az elárvult múzeumügyet.

Herman szívós küzdelmére jellemző, hogy tíz évvel később 1890-ben még mindig a Nemzeti Múzeum különféle osztályainak a jelenlegi épületből való kiköltözése mellett kardoskodik.

Képviselőtársai sokszor élcelődtek vele, szóba hozták agglégénységét is. Az öregedő tudós mérgesen veti oda, hogy valahányszor beteg volt, az orvos a legfőbb okot mindig az alultápláltságban találta meg. „Én azért nem nősültem meg (Halljuk!), mert én részemről, mint múzeumi tisztviselő, egyzersmind állami tisztviselő voltam és az önök rendszere nekem sohasem adta meg azt a kellő alapot, amellyen családot alapíthattam volna. (Zajos helyeslés a szélső baloldalon. Felkiáltás: Hatszáz forint! Derűltség).

Végezetül elmondhatjuk, hogy Herman Ottó országgyűlési képviselőként is igyekezett szolgálni a Magyar Nemzeti Mú-

zeum ügyét és az egyes muzeális gyűjtemények (képzőművészeti, iparművészeti, néprajzi) intézetek kiválását, önállósodását. Az alapításának 200. évét megünnepelni készülő Nemzeti Múzeum remélhetőleg könyvvel, gyűjteményes kötettel kíván emléket állítani viharos történetének, az ott dolgozó, nem egyszer nemzetközi hírű tudósainak. A szerzők bizonyára haszonnal fogják forgatni Szabadfalvi József összeállítását.

Kőhegyi Mihály